

Prof. dr. sc. Maja BUKOVAC PUVAČA*
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
maja.bukovac.puvaca@pravri.uniri.hr

UDK 347.426:343.122(4)
Izvorni znanstven rad
Rad stigao: 1. svibnja 2025.
Rad prihvaćen: 30. svibnja 2025.

Prof. dr. sc. Loris BELANIĆ**
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
loris.belanic@pravri.uniri.hr

EUROPSKI SUSTAVI POPRAVLJANJA ŠTETE ŽRTVAMA KAZNENIH DJELA

Sažetak: U radu se prikazuju sustavi popravljivanja štete žrtvama kaznenih djela u hrvatskom, švicarskom, njemačkom i austrijskom pravu. Uvodno se u najbitnijim crtama daje prikaz Direktive br. 2004/80/EZ o naknadi žrtvama kaznenih djela. Potom se analiziraju relevantne odluke Suda EU a tiču se pitanja „pravične i primjerene“ novčane naknade te pitanja opravdanosti isključenja prava pojedinih osoba na naknadu. Nakon toga slijedi prikaz uređenja po navedenim državama. Analiziraju se pitanja: kruga ovlaštenika prava na naknadu, karakter naknade (radi li se o naknadi štete ili o socijalnim naknadama), liste kaznenih djela glede kojih postoji pravo na naknadu, razlozi isključenja ili umanjenja prava na naknadu, vrste i visine naknade, postupak ostvarivanja naknade. Zaključuje se kako postoje određene razlike glede karaktera naknade, no ne postoji neka suštinska razlika u pretpostavkama ostvarivanja prava na naknadu. Jedino je evidentna visina naknade koja se ostvaruje u pojedinim sustavima (ovo poglavito vrijedi za hrvatsko pravo u odnosu na ostale promatrane sustave).

Ključne riječi: šteta, popravljivanje, žrtva, kazneno djelo, Europska unija.

1. Uvod

Zbog činjenice da žrtve kaznenih djela često ne mogu ostvariti pravo na naknadu štete od počinitelja tih djela, šezdesetih godina prošlog stoljeća u Europi se počinje razvijati ideja o tome da se ona žrtvama osigura iz javnih sredstava, kada dio država počinje u tu svrhu osnivati posebne mehanizme naknade. Najznačajniji rezultati brojnih aktivnosti u okviru Vijeća Europe i Europske unije¹ usmjerenih ka poboljšanju položaja žrtava kaznenih djela u pogledu dostupnosti te naknade jesu Europska konvencija o naknadi štete žrtvama kaznenih djela nasilja² i Direktiva 2004/80/EZ.³ Vrlo brzo na-

* Dr. sc. Maja Bukovac Puvača, redovita profesorica u trajnom zvanju, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3266-2108>.

** Dr. sc. Loris Belanić, redoviti profesor, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8275-488X>

¹ O legislativnim aktivnostima na međunarodnom planu i u okviru Europske unije koje su pratile razvoj te ideje vidi Bukovac Puvača, Maja, Državne naknade žrtvama kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 34, br. 1. (2013.), str. 333-357, 334-337.

² European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes, usvojilo ju je Vijeće Europe 24. studenog 1983. g., na snagu je stupila 1. veljače 1988. g. Republika Hrvatska je tu Konvenciju potpisala 7. travnja 2005. g. Sabor je 16. svibnja 2008. godine donio Zakon o njenom potvrđivanju (Narodne novine - Međunarodni ugovori, 4/08.), a na snagu je u odnosu na Republiku Hrvatsku stupila 1. studenog 2008. g. (Narodne novine - Međunarodni ugovori, 7/08.), dalje u tekstu: Konvencija.

³ Direktiva Vijeća 2004/80/EZ, od 29. travnja 2004. o naknadi žrtvama kaznenih djela, Službeni list Europske unije, L 261/15 (dalje: Direktiva).

kon početka njene primjene djelotvornost Direktive u određenim aspektima dovodila se u pitanje i najavljivalo prijedloge njene izmjene,⁴ što se do danas nije ostvarilo iako je Unija nastavila sa zakonodavnim aktivnostima u području ostvarivanja poboljšanja položaja žrtava kaznenih djela.⁵ S obzirom da se tek posljednjih nekoliko godina pred Sudom EU počinju javljati zahtjevi za tumačenjem pojedinih pojmova iz Direktive, moguće je pretpostaviti da se pitanje prava žrtvi na državne naknade na temelju europskih propisa ponovo aktualiziralo upravo uslijed tih aktivnosti.

Direktivom se, iako je bio naveden kao jedan od ciljeva njenog donošenja nije uspjelo ustanoviti minimalni standard naknade,⁶ tako da se sustavi naknađivanja i dalje temelje na nacionalnim propisima država članica, što znači da žrtve imaju bitno različit položaj u smislu opsega, vrste i iznosa naknada koje mogu dobiti, ovisno o tome na teritoriju koje države članice su postali žrtve kaznenog djela.⁷

2. Tumačenje članka 12. Direktive 2004/80 u praksi Suda Europske unije

Iako je Direktiva donesena prije više od dvadeset godina, tek se posljednjih nekoliko godina pred Sudom Europske unije počinju javljati prethodna pitanja koja pred nje ga postavljaju nacionalni sudovi država članica u pogledu tumačenja pojedinih njenih odredbi. Budući da je usvojena bez minimalnih standarda, njeno drugo poglavlje nosi naziv „Nacionalni propisi o naknadi sustavi“ i sadrži samo jedan članak, čl. 12. Njime je propisano da ostvarenje prava na naknadu u prekograničnim slučajevima ima temelj u „*pravilima država članica o naknadi žrtvama nasilnog kaznenog djela počinjenog s namjerom*,

⁴ Vidi Bukovac Puvača, M., op. cit., str. 351.

⁵ Vidi: Okvirna odluka Vijeća od 15. ožujka 2001. o položaju žrtava u kaznenom postupku (2001/220/PUP), L 082/1, stavljena van snage Direktivom 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, Službeni link: 32012L0029 verzija: 14.11.2012. na snazi od 15.11.2012. Olakšavanje pristupa žrtava naknadi jedan je od pet prioriteta Strategije Europske unije za prava žrtava (2020.-2025.) (Vidi: KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA Strategija EU-a za prava žrtava (2020.–2025.), COM/2020/258 final (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1594312456946&uri=CELEX%3A52020DC0258>) posjećeno: 29.04.2025.)

⁶ Ustanovljavanje minimalnog standarda naknade kao cilj je navodio Prijedlog Direktive (*Proposal for a Council Directive on compensation to crime victims*, OJ 2003 C 045 E, 25.2.2003.). Taj je Prijedlog u svom čl. 4. „Načela određivanja iznosa naknade“ predviđao da naknada treba obuhvaćati imovinsku i neimovinsku štetu koja je nastala kao neposredna posljedica tjelesne ozljede koju je žrtva pretrpjela ili, u odnosu na bliske srodnike ili potomke, smrti žrtve. Nadalje, predviđao je da bi iznos naknade trebao biti određen: a) od slučaja do slučaja, ali ne bi smio značajnije odstupati od onog kojeg se može očekivati da bude dosuđen u skladu s građanskim pravom države odgovorne za plaćanje naknade ili b) prema unaprijed određenim tarifama za čitavu naknadu ili pojedine ili sve oblike gubitaka koje naknada uključuje. Ove tarife trebale bi odražavati prosječan iznos koji može biti dosuđen u sličnim slučajevima, u skladu s građanskim pravom države odgovorne za plaćanje naknade. Državama članicama bilo bi dopušteno propisivanje maksimalnog iznosa ukupne naknade po jednom podnositelju, ali ne manjeg od 60.000 eura, te mogućnost ograničenja naknade za izgubljenu zaradu ili gubitak uzdržavanja, na temelju financijske situacije podnositelja na maksimalni iznos definiran od strane država članica.

⁷ Direktivom je postignuto da sve države članice imaju predviđene sustave naknada i da je među njima uspostavljena suradnja nadležnih tijela u prekograničnim slučajevima.

na njihovom državnom području“ (čl. 12. st. 1. Direktive). Čl. 2. st. 2. Direktive glasi: „Sve države članice osiguravaju da njihova nacionalna pravila sadrže odredbe o naknadi žrtvama nasilnih kaznenih djela počinjenih s namjerom, na njihovom državnom području, koja jamče pravičnu i primjerenu naknadu žrtvama.“

2.1. „Pravična i primjerena naknada“ (Presuda suda u predmetu C-129/19, *Presidenza del Consiglio dei Ministri protiv BV*) od 29. siječnja 2019. i Predmet C-284/24 (u tijeku)

U Predmetu C-129/19 od 29. siječnja 2019. godine Sud se izjasnio o primjeni Direktive i na žrtve koje imaju boravište u državi na čijem je području kazneno djelo počinjeno, odnosno da ona nije ograničena samo na prekogranične slučajeve,⁸ ali i dao značajne smjernice u pogledu značenja pojma „pravična i primjerena naknada“ iz čl. 12. st. 2. Direktive.⁹

Zahtjev za prethodnu odluku podnio je Vrhovni kasacijski sud Italije (*Corte suprema di cassazione*). Talijanska državljanka BV, s boravištem u Italiji, bila je žrtva silovanja počinjenog 2005. godine u Italiji, čiji su počinitelji osuđeni na zatvorske kazne i naložena im isplata 50.000 eura na ime naknade štete žrtvi. Budući da su počinitelji bili u bijegu, taj se iznos nije mogao naplatiti. Pred sudom u Torinu BV je 2009. godine pokrenula postupak protiv Italije, za naknadu štete zbog toga što nije pravilno i u potpunosti provela obveze koje proizlaze iz Direktive, a osobito one iz čl. 12. st. 2. Direktive. Njen je zahtjev taj sud usvojio i državi naložio isplatu iznosa 90.000 eura, a po žalbi je Žalbeni sud u Torinu smanjio na 50.000 eura. Pred Kasacijskim sudom Italija je osporavala primjenu Direktive na ovaj slučaj, smatrajući da se ona primjenjuje samo u prekograničnim slučajevima.¹⁰ Kasacijski sud je Sudu EU uputio zahtjev jer je smatrao da bi takva primjena mogla dovesti do diskriminacije vlastitih državljana s boravištem u Italiji, a dvojio je i o pravičnosti i primjerenosti paušalnog iznosa od 4.800 eura koji je za žrtve silovanja predviđen Uredbom ministra od 18. kolovoza 2017. Naime, talijanski su sudovi u postupcima za naknadu štete koja proizlazi iz kaznenog djela silovanja dodjeljivali između 10.000 i 200.000 eura, a u postupcima protiv države zbog propuštanja prenošenja Direktive u nacionalno zakonodavstvo između 50.000 i 150.000 eura, pa je sud ovaj iznos od 4.800 eura u usporedbi s navedenima smatrao moguće neprimjerenim ili zanemarivim.¹¹

Smatramo korisnim posebno naglasiti upravo shvaćanja Suda u pogledu „pravično-

⁸ „1. Pravo Unije treba tumačiti na način da se propisi o izvanugovornoj odgovornosti države članice za štetu uzrokovanu povredom tog prava, zbog toga što ta država članica nije pravodobno prenijela članak 12. stavak 2. Direktive Vijeća 2004/80/EZ od 29. travnja 2004. o naknadi žrtvama kaznenih djela, primjenjuju u odnosu na žrtve s boravištem u navedenoj državi članici, na čijem je državnom području počinjeno nasilno kazneno djelo s namjerom.“

⁹ „2. Članak 12. stavak 2. Direktive 2004/80 treba tumačiti na način da se paušalna naknada koja se dodjeljuje žrtvama silovanja na temelju nacionalnih propisa o naknadi štete žrtvama nasilnih kaznenih djela počinjenih s namjerom ne može kvalificirati kao „pravična i primjerena“ u smislu te odredbe ako je utvrđena bez uzimanja u obzir ozbiljnosti posljedica počinjenog kaznenog djela za žrtve i stoga ne čini odgovarajući doprinos naknadi pretrpljene imovinske i neimovinske štete.“

¹⁰ Vidi t. 14.-18. Presude

¹¹ Vidi t. 19.-23. Presude

sti i primjerenosti“ naknade, posebno uzimajući u obzir činjenicu da se nacionalna tijela koja o naknadi odlučuju u svakom pojedinom slučaju nalaze pred izazovom određivanja njene visine. S obzirom da se u Direktivi nigdje ne navodi iznos naknade, niti način na koji se on treba odrediti, treba smatrati da je državama priznata margina prosudbe njene „pravičnosti i primjerenosti“. Budući da je ne isplaćuje počinitelj kaznenog djela, te je potrebno osigurati financijsku održivost nacionalnih sustava naknada, ta naknada ne mora nužno osigurati potpunu naknadu imovinske i neimovinske štete koju je žrtva pretrpjela. Međutim, isključivo simbolična ili očito nedostatna naknada s obzirom na ozbiljnost posljedica kaznenog djela predviđena nacionalnim propisima predstavlja prekoračenje margine prosudbe države. Ukoliko je nacionalnim propisima predviđena paušalna naknada, ljestvica visina naknada mora biti dovoljno detaljna da se mogu uzimati u obzir okolnosti pojedinog slučaja i spriječiti da se ta naknada pokaže očito nedostatnom.¹² Drugim riječima, naknada ne može biti smatrana „pravičnom i primjerenom“ ako je njen iznos dosuđen bez uzimanja u obzir ozbiljnosti posljedica nasilnog kaznenog djela zbog kojeg je dodijeljena.

Pred Sudom je u tijeku još jedan postupak u kojem se upućeni zahtjev odnosi na prethodna pitanja u svezi pojma „pravične i primjerene“ naknade (Predmet C-284/24). Zahtjev je 12. travnja 2024. uputio Visoki sud Irske.¹³ U ovom je slučaju žrtva kaznenog djela fizičkog napada zadobila tešku i trajnu ozljedu oka kao i druge ozljede. Zahtjev za naknadu žrtva je podnijela temeljem irskih nacionalnih pravila o naknadi¹⁴ Sudu za naknadu štete¹⁵ koji je odredio naknadu u iznosu od 645,65 eura. Iz kasnije dostavljene specifikacije vidljivo je da je naknada ograničena samo na izravne materijalne troškove (zamjena vozačke, pristojba za zamjenu naočala, liječenje, bolnicu i putne troškove) i ne uključuje uobičajenu odštetu, uključujući bol i patnju, usprkos teškim i trajnim ozljedama koje je tužitelj u napadu zadobio.¹⁶ Visoki sud Irske uputio je zahtjev jer se pitanje uključivanja naknade za bol i patnju osim u ovom predmetu javlja u još približno 17 posebnih predmeta koji se pred njim vode. Ukratko, irski sud pita uključuje li „pravična i primjerena naknada“ i imovinsku i neimovinsku štetu, ako da, koje oblike šteta uključuje neimovinska šteta, konkretno obuhvaća li ona „bol i patnju“ i ako da, kakav bi trebao biti odnos naknade dodijeljene prema Direktivi i naknade koja bi bila dodijeljena na teret počinitelja kaznenog djela, te može li se naknada u iznosu od 645,65 dodijeljena za tešku ozljedu oka s trajnim oštećenjem vida smatrati „pravičnom i primjerenom naknadom žrtvama?“¹⁷

¹² Vidi t. 58.-69. Presude

¹³ Zahtjev za prethodnu odluku koji je 23. travnja 2024. uputio High Court (Irska) – LD/ Criminal Injuries Compensation Tribunal, Minister for Justice and Equality, Irska, Attorney General (predmet C-284/24, Criminal Injuries Compensation Tribunal i dr.), dalje: Zahtjev u predmetu C-284/24), <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=288006&pageIndex=0&doclang=hr&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7931469> (posjećeno: 16. travnja 2025.)

¹⁴ Scheme of Compensation for Personal Injuries Criminally Inflicted.

¹⁵ Criminal Injuries Compensation Tribunal.

¹⁶ Pravila o naknadi u Irskoj se primjenjuju od 1974. godine i mijenjana su dva puta, a uobičajena odšteta uključujući naknadu za bol i patnju isključena je u drugim izmjenama, 1986. godine jer je opterećivala financijska sredstva države u doba velike gospodarske krize.

¹⁷ Vidi Zahtjev u predmetu C-284/24.

2.2. Pojam žrtve kao autonoman pojam prava Unije (Presuda suda u predmetu C-126/23 (Burdene) od 7. studenog 2024.)

U predmetu C-126/23, *Burdene*,¹⁸ Sud je odlučivao o tumačenju čl. 12. st. 2. Direktive i presudio da ga treba tumačiti na način da mu se: „*protivi propis države članice koji predviđa sustav pravila o naknadi za nasilna kaznena djela počinjena s namjerom koja, u slučaju ubojstva, uvjetuju pravo na naknadu roditelja preminule osobe odsutnošću nadživjelog bračnog druga i djece te osobe, a pravo braće i sestara te osobe odsutnošću navedenih roditelja.*” U ovom su slučaju, smatrajući da su znatna ograničenja nacionalnog propisa (Zakona br. 122/2016) protivna Direktivi 2004/80, roditelji, sestra i djeca žrtve, pokrenuli 1. veljače 2022. postupak pred Redovnim sudom u Veneciji (Tribunale Ordinario di Venezia), koji je sud uputio zahtjev za prethodnu odluku Sudu EU.¹⁹

Sud u Padovi je 18. rujna 2018. osudio počinitelja ubojstva svoje bivše partnerice na kaznu zatvora u trajanju od 30 godina i naložio mu plaćanje iznosa naknade članovima obitelji žrtve, 400.000 eura svakomu od dvoje djece žrtve, po 120.000 eura njezinu ocu, majci i sestri te 30.000 eura njezinom nadživjelom bračnom drugu od kojeg je bila rastavljena, ali nije bila razvedena. Budući da je počinitelj ubojstva bio bez imovine i primanja, Italija je isplatila svakom djetetu naknadu od 20.000 eura i rastavljenom bračnom drugu naknada u iznosu od 16 666,66 eura.²⁰ Tužitelji su tvrdili da ograničenje u obliku „kaskadnog“ sustava naknade prema redu nasljeđivanja (pravo na naknadu roditelji imaju samo ukoliko žrtva nema nadživjelog bračnog druga ni djecu, braća i sestre imaju samo ako nema roditelja), nije u skladu s obvezama države iz Direktive. Nadalje, pozivali su se na to da isplaćeni iznos ne predstavlja pravičnu i primjerenu naknadu žrtvama (u skladu s čl. 12. st. 2. Direktive), posebno uzimajući u obzir razmjer štete utvrđene osuđujućom presudom protiv počinitelja ubojstva, a smatrali su da ni uvjetovanje isplate naknade činjenicom postojanja za to raspoloživih sredstava u Fondu

¹⁸ Presuda od 7. studenog 2024., *Burdene*, C-126/23, ECLI:EU:C:2024:937 (u daljnjem tekstu: *Burdene*)

¹⁹ Sud u Veneciji postavio je slijedeća prethodna pitanja:
„1. [Je li] s obzirom na odredbu članka 11. stavka 2.bis [Zakona br. 122/2016] kojom se isplata naknade roditeljima i sestri žrtve ubojstva uvjetuje time da sama žrtva nema bračnog druga i djecu, iako postoji pravomoćna presuda kojom se određuje pravo na naknadu štete i u njihovu korist, pri čemu tu naknadu treba platiti počinitelj kaznenog djela: isplata naknade koja je u slučaju ubojstva utvrđena u korist roditelja i sestre žrtve nasilnog kaznenog djela počinjenog s namjerom člankom 11. stavkom 2.bis [Zakona br. 122/2016] i koja se uvjetuje time da žrtva nema djecu i bračnog druga (kad je riječ o roditeljima) te roditelje (u slučaju braće i sestara), u skladu s odredbama članka 12. stavka 2. Direktive 2004/80 te člancima 20. (jednakost) i 21. (nediskriminacija), člankom 33. stavkom 1. (zaštita obitelji) i člankom 47. (pravo na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje) Povelje Europske unije o temeljnim pravima te člankom 1. Protokola br. 12 Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda [potpisane u Rimu 4. studenoga 1950.] (nediskriminacija);
2. U pogledu ograničenja isplate naknade: može li uvjet za dodjelu naknade predviđen člankom 11. stavkom 3. [Zakona br. 122/2016], koji glasi „u svakom slučaju u granicama raspoloživih sredstava [Fonda solidarnosti]“, a da se nijednim pravnim pravilom ne nalaže talijanskoj državi da izdvoji iznose koji su konkretno namijenjeni za isplatu naknada, koji se također temelje na statističkim podacima i koji su u svakom slučaju konkretno namijenjeni za isplatu naknade pravnim sljednicima u razumnom roku, predstavljati „pravičnu i primjerenu naknadu žrtvama“ u smislu članka 12. stavka 2. Direktive 2004/80?“

²⁰ Vidi t. 10 i 11. *Burdene*.

solidarnosti nije u skladu s obvezama države iz Direktive,²¹ a koje je pitanje Sud EU ocijenio nedopuštenim jer je postavljeno samo kao hipotetsko.²²

Sud je pri odgovaranju na postavljeno pitanje pošao od činjenice da na temelju čl. 12. st. 2. Direktive sve države članice moraju osigurati da njihova nacionalna pravila sadrže odredbe o naknadi žrtvama nasilnih kaznenih djela koja jamče pravičnu i primjerenu naknadu. Budući da Direktiva ne sadrži definiciju pojma žrtva, niti upućuje na njegovo značenje u nacionalnim pravima, treba ga smatrati autonomnim pojmom prava Unije koji na njenom području treba ujednačeno tumačiti u skladu s njegovim uobičajenim smislom u svakodnevnom govoru, uzimajući u obzir ciljeve koji se žele postići propisom čiji je on dio i kontekst u kojem se koristi.²³ Detaljnom analizom cilja Direktive (uz upućivanje na odredbe sadržane u pripremnim aktima i aktima čija se područja primjene preklapaju s njenim), Sud je zaključio da pojam „žrtve“ uključuje i neizravne žrtve, poput bliskih članova obitelji osobe koja je preminula zbog kaznenog djela, kada posredno trpe njegove posljedice.²⁴ Uzimajući u obzir da čl. 12. st. 2. Direktive državama članicama priznaje određenu marginu prosudbe „pravičnosti i primjerenosti“ iznosa naknada i načina njihova određivanja, te potrebu osiguravanja financijske održivosti nacionalnih sustava, naknada ne mora nužno osigurati potpunu naknadu imovinske i neimovinske štete, ali bi država prekoračila marginu te procjene ako bi njezinim odredbama predviđena naknada bila isključivo simbolična ili očito nedostatna s obzirom na posljedice počinjenog djela.²⁵ Iako se državi ostavlja mogućnost da svojim nacionalnim sustavima korištenje prava na naknadu ograniči samo na bliske članove obitelji i da prednost jednima u odnosu na druge, ona ne smije automatski isključiti određene članove obitelji iz prava na bilo kakvu naknadu samo zbog prisutnosti drugih članova obitelji, ne uzevši u obzir materijalne posljedice, gubitak uzdržavanja, zajednički život i sl., zanemarivši patnju i težinu posljedica tog kaznenog djela. Dakle, isključivanje žrtve bez razmatranja opsega pretrpljene štete, zbog prethodno određenog prvenstva, ne može dovesti do pravične i primjerene naknade.²⁶

Smatramo da je iz prikazanih odluka Suda moguće zaključiti da se, s obzirom na brojnost žrtava nasilja širom Europe, radi o zaista zanemarivom broju zahtjeva koji se pred njim postavljaju. Je li tome razlog činjenica da primjenjujući nacionalne sustave nacionalna tijela nemaju mnogo dvojbi ili to da su žrtve uglavnom zadovoljne naknadama koje od države dobiju, ma kolike one bile ili nešto treće? Bez obzira na malobrojnost do sada postavljenih pitanja, radi se o pitanjima na koja bi odgovori Suda mogli odnosno trebali značajno utjecati na nacionalne sustave naknada, barem onih u kojima se prava žrtava tumače relativno restriktivno i čije se dosuđene naknade teško mogu kvalificirati kao pravične i primjerene, a u koje, čini se, nažalost, spada i onaj u Republici Hrvatskoj.

²¹ Vidi t. 13. - 15. *Burdene*.

²² Vidi t. 28.-30. *Burdene*.

²³ Vidi t. 36. *Burdene*.

²⁴ Vidi t. 37.-55. *Burdene*.

²⁵ Vidi t. 57. -62. *Burdene*, u kojima se Sud poziva na svoje stavove iz prethodno prikazanog predmeta (*BV*, C-129/19 od 16. srpnja 2020.)

²⁶ Vidi t. 63.-67.

3. Hrvatska

3.1. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela

Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela²⁷ predstavlja usklađenje s Direktivom, ali i ispunjenje obveza prema Konvenciji.²⁸ O njemu je pisano odmah po njegovom donošenju, prije nego je stupio snagu i tada je, iako je upozoravano na neke njegove slabe točke, ocijenjen kao pozitivna novina, jer se i priznavanje minimalnih naknada žrtvama u odnosu na tadašnje stanje (izostanak sustava naknađivanja od strane države), vidjelo kao napredak u smjeru poboljšanja položaja žrtava kaznenih djela.²⁹ Ovdje se prikazuju prava žrtava prema tom Zakonu, budući da ih je, s ove vremenske distance, a u svijetlu prikazane prakse Suda EU, te načelnom usporedbom s nekim poredbenopravnim sustavima, moguće temeljitije ocijeniti, posebno u kontekstu dostupnih podataka o njihovoj primjeni u praksi.

ZNNŽKD propisuje pravo na novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom, pretpostavke i postupak za ostvarivanje toga prava, tijela koja donose odluke i sudjeluju u postupku odlučivanja o tom pravu, te tijela i postupak koji se primjenjuje u prekograničnim slučajevima (čl. 1.). Ovdje ćemo prikazati isključivo odredbe koje propisuju minimum prava žrtava, kojima Republika Hrvatska priznaje naknadu na temelju načela društvene solidarnosti i pravednosti (čl. 2.).³⁰

Kao ovlaštenike prava na naknadu ZNNŽKD priznaje neposredne i posredne žrtve. Neposredna žrtva je, prema čl. 5. st. 2. osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja kao posljedicu kaznenog djela nasilja. Posredne žrtve su osobe koje imaju pravo na naknadu u slučaju kada je takvim kaznenim djelom prouzročena smrt neposredne žrtve (čl. 5. st. 5.).³¹ Da bi se ostvarilo pravo na naknadu, navedena kaznena djela moraju biti počinjena protiv neposredne žrtve na području Republike Hrvatske, na hrvatskom brodu ili u hrvatskom zrakoplovu bez obzira gdje se žrtva nalazi u trenutku nastupanja posljedice kaznenog djela (čl. 6.).

²⁷ Narodne novine br. 80/08., 27/11. (dalje u tekstu: ZNNŽKD) donesen je u srpnju 2008. g., izmijenjen 2011. g., a na snagu je stupio danom prijama Republike Hrvatske u Europsku uniju.

²⁸ Zato se u njemu „prepoznaju“ načela i standardi zaštite predviđeni Konvencijom. U literaturi je upozoravano da je se već tada, pri donošenju tog propisa radilo o standardima iz Konvencije stare nekoliko desetljeća, a koji su znatno niži od onih koje je sadržavao Prijedlog Direktive. Vidi: Bukovac Puvača, M., op. cit., str. 336-337 i 334.

²⁹ Vidi: Bukovac Puvača, M., op. cit., str. 354.

³⁰ To nije naš jedini propis kojim se država obvezala isplatiti naknadu žrtvama kaznenih djela na temelju navedenih načela. Na njih se poziva i u čl. 2. Zakona o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija. Ovlaštenik koji ima pravo ostvariti naknadu prema odredbama ZOTAD-a, nema pravo na ostvarivanje naknade prema ZNNŽKD-u (čl. 48.). Pravo na naknadu prema ZNNŽKD-u nemaju ni žrtve kaznenih djela protiv sigurnosti prometa (čl. 9.).

³¹ Ne priznaje se pravo na naknadu općenito za sva kaznena djela nasilja, već samo za: kazneno djelo počinjeno s namjerom uz primjenu sile ili povredom spolnog integriteta i kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom kojim je prouzročena smrt, teška tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja jedne ili više osoba, a propisano je kaznenim zakonom kao teži oblik temeljnoga kaznenog djela počinjenog s namjerom (čl. 5. st. 3.) Osim osoba prema kojima je počinjeno neko od navedenih kaznenih djela, njegovom se neposrednom žrtvom smatra i osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja za vrijeme njegova počinjenja, ako nije u njemu sudjelovala, u pokušaju njegova sprječavanja ili pri pružanju pomoći policiji ili samoj žrtvi (čl. 5. st. 4.).

Kao posredne žrtve (kojima priznaje pravo na naknadu zbog gubitka zakonskog uzdržavanja) ZNNŽKD priznaje bračnog druga, izvanbračnog druga, dijete, roditelja, posvojenika, posvojitelja, maćehu, očuha, pastorka neposredne žrtve i osobu s kojom je neposredna žrtva živjela u istospolnoj zajednici (čl. 5. st. 6.). Uz dodatnu pretpostavku da je između njih postojala trajnija zajednica života, a baka i djed su zamjenjivali roditelje, posredne žrtve su i djed, baka i unuk, ako je jedan od njih neposredna žrtva (čl. 5. st. 7.). Krug osoba kojima je ZNNŽKD priznao pravo na naknadu zbog gubitka uzdržavanja užu je od kruga osoba kojima Zakon o obveznim odnosima³² daje pravo na naknadu tog oblika štete. Naime, pravo osoba koje je poginuli uzdržavao propisuje čl. 1094. ZOO-a koji te osobe nije taksativno odredio niti pravo na naknadu ograničio na zakonsko uzdržavanje, već je priznao svaki oblik uzdržavanja i redovitog pomaganja, gubitkom kojeg oštećenik trpi štetu.³³ Tako je postavljen krug potencijalnih posrednih žrtvi zbog gubitka uzdržavanja bio, očito, preširok za priznavanje prava prema ZNNŽKD-om. Uz neka manja odstupanja, u posredne žrtve uključio je osobe koje imaju status posrednih oštećenika prema čl. 1101. ZOO-a, a to su osobe s pravom na pravičnu naknadu u slučaju smrti ili osobito teškog invaliditeta člana uže obitelji.³⁴ Za izvanbračnog druga ZNNŽKD, za razliku od ZOO-a, ne postavlja dodatnu pretpostavku trajnije zajednice života, što je i logično jer je ona već sama po sebi pretpostavka da bi se određenoj osobi priznao status izvanbračnog druga. U odnosu na ZOO, ZNNŽKD je za djedove i bake pretpostavku trajnije zajednice života postrožio dodatnim zahtjevom da su zamjenjivali roditelje, dok braću i sestre umrlog ne priznaje kao posredne žrtve. Ono što je pohvalno je proširenje kruga posrednih žrtvi osobama koje su s neposrednom žrtvom živjele u istospolnoj zajednici.

Postojanje izvanbračne i istospolne zajednice prosuđivat će se prema propisima Republike Hrvatske (čl. 5. st. 8.). Dakle, i netko tko prema propisima države svog državljanstva ili prebivališta nije s neposrednom žrtvom bio u priznatoj zajednici života može imati pravo na naknadu od Republike Hrvatske. I obrnuto, pravo na naknadu neće imati osoba čija zajednica života s neposrednom žrtvom nije udovoljavala pretpostavkama propisanim našim pravom, bez obzira što je, prema propisima države svog državljanstva ili prebivališta, s neposrednom žrtvom živjela u izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici.

Pravo na naknadu ima žrtva koja je državljanin Republike Hrvatske ili u njoj ima prebivalište ili je državljanin države članice Europske unije ili u njoj ima prebivalište (čl. 7.). Pravo na naknadu prema ZNNŽKD-u žrtva može ostvariti samo ako je kazneno djelo evidentirano ili prijavljeno policiji ili državnom odvjetništvu kao kazneno djelo (čl. 8. st. 1.), neovisno o tome je li počinitelj kaznenog djela poznat i bez obzira na pokretanje kaznenog postupka (čl. 8. st. 2.).

Neposredna žrtva ima pravo na naknadu troškova zdravstvene zaštite i naknadu za izgublenu zaradu (čl. 10. i 11.), a posredna žrtva pravo na naknadu zbog gubitka uzdržavanja (čl. 12.). Pravo na naknadu uobičajenih troškova pogreba (ali najviše do

³² Narodne novine br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 145/23., 155/23. (dalje: ZOO).

³³ Bukovac Puvača, Maja, Slakoper, Zvonimir, Belanić, Loris, Obvezno pravo, Posebni dio II, Izvanugovorni obvezni odnosi, Novi informator, Zagreb, 2015., str. 211-212. Gorenc, V., Komentar Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, 2014., str. 1816-1817.

³⁴ O krugu ovlaštenika koji imaju pravo na pravičnu novčanu naknadu u slučaju smrti ili osobito teškog invaliditeta više: Crnić, Ivica, Zakon o obveznim odnosima s izmjenama i dodatnom sudskom praksom, Organizator, Zagreb, 2018., str. 1911-1926.

663,61 euro) ima osoba koja ih je platila (čl. 13.). Ovo troškovi se, dakle, priznaju i osobama koje nemaju status posredne žrtve, dovoljno je da dokažu da su platile pogreb neposredne žrtve.

Neposredna žrtva ima pravo na naknadu troškova zdravstvene zaštite u visini vrijednosti zdravstvenog standarda utvrđenog propisima obveznoga zdravstvenog osiguranja u Republici Hrvatskoj (čl. 10. st. 1.), a priznaje se samo ako nema pravo na pokriće tih troškova na temelju zdravstvenog osiguranja (čl. 10. st. 2.).

Pravo na naknadu za izgublenu zaradu priznaje se neposrednoj žrtvi u jednokratnom iznosu od najviše 4.645,30 eura (čl. 11.). Budući da su prava prema ovom zakonu priznata samo za teške tjelesne povrede i teška oštećenja zdravlja, moramo pretpostaviti da će ista za sobom redovito povlačiti i duži period oporavka žrtve, duža bolovanja i stoga i značajnije iznose gubitka zarade.

Posredna žrtva koju je umrla neposredna žrtva uzdržavala ima pravo na naknadu zbog gubitka zakonskog uzdržavanja (čl. 12. st. 1.). Ona se priznaje u jednokratnoj svoti na temelju aktuarske računice polazeći od najniže obiteljske mirovine prema Zakonu o mirovinskom osiguranju određene na temelju pet godina staža osiguranja i očekivanog trajanja razdoblja uzdržavanja posredne žrtve (čl. 12. st. 2.). Priznaje se samo ako posredna žrtva nema pravo na davanje iz obveznoga mirovinskog osiguranja (čl. 12. st. 3.) i to u iznosu od najviše 9.290,60 eura ukupno za sve posredne žrtve (čl. 12. st. 4.).

Opseg prava koja se ZNNŽKD-om priznaju neposrednim i posrednim žrtvama je zaista minimalan. Uz to, svi su iznosi naknada ograničeni, a propisane su i okolnosti koje mogu otjecati na visinu naknade tj. njezino umanjivanje, kao što je postupanje žrtve prije, u trenutku i nakon počinjenja kaznenog djela, prijava kaznenog djela nadležnim organima, suradnja s policijom, uključenost u organizirani kriminal itd.³⁵ Nadalje, od iznosa naknade na koji žrtva ima pravo, odbijaju se sve druge naknade, osim onih na temelju dobrovoljnih osiguranja koje je žrtva plaćala (čl. 15.).

3.2. Dosadašnja praksa Odbora za novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela

U Republici Hrvatskoj o pravu na naknadu odlučuje Odbor za novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela (dalje u tekstu: Odbor), koji čine predsjednik i četiri člana, a imenuje ga Vlada Republike Hrvatske,³⁶

Prema informacijama dobivenim od Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije,³⁷ Hrvatskom Odboru za novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela najčešće se podnose zahtjevi za naknadu šteta prouzročenih ubojstvom, teškim ubojstvom, ubojstvom u pokušaju, teškom tjelesnom ozljedom ili osobito teškom tjelesnom ozljedom, teškom tjelesnom ozljedom s posljedicom smrti, te kaznenih djela protiv spolne slobode. Ne vode se statistički podaci o naknadama koje su se isplatile po pojedinim kaznenim djelima, po vrstama žrtava (posrednim i neposrednim) niti vrstama naknada. Od osnivanja Odbora (2013.) do 21. studenog 2024. godine ukupno su mu podnesena 439 zahtjeva, od kojih je njih 421 riješeno, a za 18 su postupci još u tijeku. Od riješenih, velika većina zahtjeva je odbijena (171) ili odbačena (152), a usvojena su ili djelomično usvojena samo 97 zahtjeva, dok je jedan postupak obustavljen. Ukupno dakle, u pr-

³⁵ Vidi čl. 14.

³⁶ ZNNŽKD u čl. 17.-20. propisuje sastav Odbora, uvjete koje moraju ispunjavati njegovi članovi, postupak njihova imenovanja i pretpostavke za razrješenje, te osnovna pravila o načinu rada Odbora.

³⁷ Autori ovog rada su, sukladno Zakonu o pravu na pristup informacijama (Narodne novine, br. 25/13, 85/15 i 69/22) zatražili podatke o ukupnom broju zahtjeva podnesenih Odboru, pozitivno riješenih zahtjeva, iznosima i osnovama naknada...od osnivanja Odbora do danas.

vih 11 godina rada pozitivno se riješilo u prosjeku 8 zahtjeva godišnje.³⁸ Budući da je ukupno za isplatu odobreno 101.054,12 eura, prosječno se godišnje isplati oko 9 tisuća eura, odnosno tek nešto više od 1.100 eura po zahtjevu.

4. Poredbeno pravo

Već iz osnovnih informacija o pravima žrtava kaznenih djela dostupnih na službenim internetskim stranica Europske unije³⁹ očito je da se nacionalni sustavi naknađivanja štete i dalje značajno razlikuju i teško je oteti se dojmu da se uspostava sustava za suradnju i olakšani pristup naknadi žrtvama kaznenih djela u prekograničnim sustavima i danas može smatrati glavnim rezultatom Direktive. Detaljnije ćemo prikazati uređenje naknada u jednoj europskoj državi izvan Unije (Švicarska), te njemačko i austrijsko uređenje.

4.1. Švicarska

U Švicarskoj je pitanje naknade štete žrtvama kaznenih djela uređeno Saveznim Zakonom o pomoći žrtvama kaznenih djela.⁴⁰ Pravo na naknadu štete imaju osobe čiji je fizički, psihički ili spolni integritet narušen kaznenim djelom. Pravo na naknadu štete imaju i bračni drug, djeca žrtve i roditelji, te druge osobe koje s njom bliske (srodnici) (članak 1 stavak 1 i 2, te članak 19. stavak 1.).

Uređena je sveobuhvatna pomoć žrtvama kaznenih djela koja ima novčani te nenovčani karakter. Propisuje se pravo na pružanje savjeta, dugoročnu pomoć savjetovališta, oslobađanja od troškova postupka, posebnu zaštitu u kaznenom postupku, zaštita privatnosti, posebna zaštita djece, ali i pomoć u troškovima za dugotrajnu tuđu pomoć i njegu, naknada imovinske štete te pravična novčana naknada neimovinske štete (članak 2).

Novčanu pomoć i naknadu štete žrtvama kaznenih djela i njihovim srodnicima, odnosno bliskim osobama isplaćuje kanton (članak 24 i 26), odnosno u iznimnim slučajevima savezna vlada (članak 32). Naknada imovinske štete određuje sukladno člancima 45. i 46. švicarskog Zakona o obveznim odnosima⁴¹ a koji uređuju pravo naknade štete u slučaju ubojstva⁴² i tjelesnih ozljeda⁴³ (članak 19. st. 2).

³⁸ Taj broj varira od 0 koliko je usvojenih zahtjeva bilo 2013. godine, do 16 koliko ih je usvojeno 2014. godine.

³⁹ https://e-justice.europa.eu/topics/your-rights/victims-crime/victims-rights-country_en

⁴⁰ *Bundesgesetz über die Hilfe an Opfer von Straftaten*, objavljen u: BBl. 2007 2299, zadnja izmjena:

AS 2024 163 od 10. travnja 2024., stupila na snagu 1. siječnja 2025. Zakon je donesen 23. ožujka 2007., objavljen 8. travnja 2008., a stupio na snagu 1. siječnja 2009. godine. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/oc/2008/232/de>

⁴¹ *Bundesgesetz vom 30. März 1911 betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht)*, objavljen u BBl 1911 II 355., zadnja izmjena AS 2025 197, od 29. rujna 2023., stupa na snagu 1. listopada 2025.

⁴² Čl. 45. stavci 1-3. švicarskog Zakona o obveznim odnosima glase: „U slučaju ubojstva nadoknađuju se nastali troškovi, a osobito troškovi pogreba. Ako smrt nije nastupila odmah, mora se platiti i naknada za troškove pokušaja liječenja i nesposobnosti za rad. Ako su druge osobe izgubile uzdržavanje zbog ubojstva, mora se platiti naknada i za tu štetu.“

⁴³ Čl. 46. stavak 1. švicarskog Zakona o obveznim odnosima glasi: „Oštećenik ima pravo na naknadu troškova koji su nastali zbog tjelesne ozljede, kao i na naknadu štete zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rad, uzimajući u obzir otežano gospodarsko napredovanje.“ Posebno je predviđeno da ako se u vrijeme donošenja presude ne mogu s dovoljnom sigur-

Međutim, propisana je gornja granica. Glede imovinske štete zbog smrti i tjelesne ozljede naknada štete može iznositi najviše 130.000 CHF, a naknade štete niže od 500 CHF se neće isplatiti (članak 20. stavak 3). Naknada imovinske štete može se isplatiti u cijelosti (načelo potpune naknade) ali može se i razmjerno smanjiti ovisno o visini prihoda oštećenika (premašuje li prihod iznos potreba za tzv. opće životne potrebe ili ne) (članak 20. stavak 2). Ukoliko oštećenik ostvaruje naknadu štete od trećih osoba tada se takvi iznosi prebijaju pri obračunu naknade štete (članak 20. stavak 1). Naknada se može isplatiti i u više rata (članak 20. stavak 4), a moguće je isplatiti i predujam ako je oštećeniku/korisniku naknade potrebna hitna financijska pomoć, ili ako se posljedice kaznenog djela ne mogu sa sigurnošću utvrditi u kratkom roku (članak 21).

Oštećenici (žrtva i posredni oštećenici) imaju pravo i na pravičnu novčanu naknadu neimovinske štete ako takvu naknadu opravdava težina povrede (članak 22. stavak 1). Pri određivanju pravične novčane naknade neimovinske štete primjenjuju se članci 47⁴⁴ i 49⁴⁵ švicarskog Zakona o obveznim odnosima. Međutim postoje određena ograničenja. Prvo je da se pravična novčana naknada neimovinske štete kao posljedica počinjenja kaznenog djela ne nasljeđuje (članak 22. stavak 2). Druga se odnosi na maksimalni iznos naknade, pri čemu se uzima u obzir težina oštećenja. Najviši propisani iznos je 76.000 CHF za samu neposrednu žrtvu i 38.000 CHF za posredne oštećenika (bliske osobe i srodnike).

Tražbine naknade štete (imovinske ili neimovinske) koje su isplaćene oštećenicima prelaze na kanton u visini isplaćenih sredstava. Međutim, postoji obveza kantona da se suzdrži od naplate tih tražbina protiv počinitelja kaznenog djela (štetnika) ako bi to ugrozilo integritet žrtve ili njezinih srodnika, odnosno bliskih osoba (članak 7).

Ako je žrtva doprinijela šteti ili pogoršala stanje naknada štete se može umanjiti ili posve isključiti (članak 27 stavak 1). Isto vrijedi i ako su srodnici odnosno bliske osobe žrtve doprinijeli nastanku štete (članak 27 stavak 2).

Imovinske štete koje su nastale kao posljedica uništenja, odnosno oštećenja stvari (tzv. šteta na stvarima) nisu predmet naknade (članak 19. stavak 3). Troškovi tuđe pomoći i njege uzimaju se u obzir samo izostanak njege dovodi do smanjene radne sposobnosti (članak 19. stavak 4).

Žrtva i njezini srodnici imaju pravo na naknadu štete i u slučajevima kada je kazneno djelo počinjeno u inozemstvu, ako su u vrijeme počinjenja kaznenog djela imali boravište u Švicarskoj (članak 17).

Rok za podnošenje zahtjeva za naknadu štete nadležnom kantonalnom uredu iznosi 5 godina od počinjenja kaznenog djela (objektivni rok), odnosno nakon što su žrtva ili njezini srodnici/bliske osobe saznale za kazneno djelo (subjektivni rok) (članak 25 stavak 1). Međutim taj rok iznosi samo godinu dana od pravomoćnosti odluke o imovinsko-pravnom zahtjevu u kaznenom postupku ako su žrtva, odnosno njezini srodnici/bliske osobe postavile takav zahtjev (članak 25. stavak 3). Ako se radi o pokušaju uboj-

nošću utvrditi posljedice povrede, sudac može zadržati pravo izmjene presude u roku do dvije godine od dana donošenja presude (članak 46. stavak 2).

⁴⁴ Članak 47. švicarskog Zakona o obveznim odnosima glasi: „U slučaju smrti osobe ili tjelesne ozljede, sud može, uzimajući u obzir posebne okolnosti, dosuditi oštećenoj osobi ili srodnicima umrle osobe odgovarajući novčani iznos kao zadovoljštinu (pravičnu novčanu naknadu)“.

⁴⁵ Članak 49. švicarskog Zakona o obveznim odnosima glasi: „Svatko čija je osobnost nezakonito povrijeđena ima pravo na novčani iznos naknade štete, ako to opravdava težina povrede i ako povreda nije otklonjena na drugi način. Umjesto ove naknade štete ili uz nju, sud može dodijeliti i drugi oblik zadovoljštine“.

stva djeteta mlađeg od 16 godina, zahtjev za naknadu štete može se podnijeti do 26 godine života (članak 25. stavak 2b).

Kantoni su obvezni predvidjeti jednostavan i brz postupak ostvarivanja prava na naknadu štete. Ako se postavlja zahtjev za predumom provodi se skraćeni postupak. Činjenice nadležno kantonalno tijelo utvrđuje po službenoj dužnosti, a kantoni su dužni osnovati i posebno žalbeno tijelo koje je neovisno od kantonalne upravne vlasti (članak 29.).

4.2. Njemačka

U njemačkom pravu naknada štete žrtvama kaznenih djela od 1. siječnja 2024. godine uređena je Knjigom XIV Socijalnog zakonika (dalje u tekstu: SZ-14).^{46,47} Prije toga žrtve kaznenih djela ostvarivale su naknadu temeljem Zakona o obeštećenju žrtava nasilja⁴⁸ koji je donesen još 1976. godine.

U Njemačkoj je sustav naknada žrtvama kaznenih djela uređen kao dio šireg sustava socijalnih naknada koji osim pravo na novčanu naknadu uključuje još i: troškove liječenja i medicinskog tretmana, naknadu za dugotrajnu njegu, naknadu za sljepoću, naknade za ozljede na radu, usluge za repatrijaciju i pogrebne troškove, pomoć ako žrtva ima boravište u inozemstvu i dr. (paragraf 3 SZ-14).

Pravo na naknadu priznaje sve svakoj osobi koja je na području Njemačke, ali i na brodu ili zrakoplovu njemačke pripadnosti pretrpjela štetu kao posljedicu tjelesnog ili psihičkog nasilja (paragraf 13. stavak 1. SZ-14). Tjelesno nasilje definira se kao namjerni, protupravni, fizički napad usmjeren protiv osobe ili zakonita obrana od takvog napada. Psihičko nasilje definira svako drugo namjerno, protuzakonito, ozbiljno ponašanje izravno usmjereno protiv slobodne volje osobe. Posebno su naglašena kaznena djela spolnog zlostavljanja, silovanja, trgovine ljudima, uhođenja, uzimanja talaca, pljačke s iznudom (paragraf 13. stavak 2. SZ-14).

Ovlaštenici prava na naknadu su žrtve kaznenih djela (paragrafi 83. i 84. SZ-14), te preživjele osobe koje su bile u određenoj vezi sa žrtvom.

U žrtve se ubrajaju osobe prema kojima je izvršen akt nasilja (paragraf 13. stavak 1), ali prema paragrafu 14. stavak 2. dodatno još i sljedeće osobe:

1) koje su pretrpjele štetu na zdravlju kao posljedica svjedočenja djelu ili pronalaska žrtve,

2) osobe koje su pretrpjele štetu na zdravlju kao posljedicu priopćavanja vijesti o smrti ili teškoj ozljedi žrtve, ako postoji bliski emocionalni odnos između tih osoba i žrtve, pri čemu zakon izrijeком navodi da takav odnos obično postoji s rodbinom ili bliskim prijateljima.

U osobe koje su preživjele a imaju vlastito pravo na naknadu spadaju:

1) udovice i udovci te partneri u vezi sličnoj braku (paragraf 85),

2) maloljetna djeca žrtve i punoljetna djeca na školovanju do najviše 27 godine života (paragraf 87),

⁴⁶ <https://www.bmas.de/DE/Soziales/Soziale-Entschaedigung/Entschaedigte-nach-dem-alten-SER/Opferentschaedigungsrecht/opferentschaedigungsrecht-art.html> (26.4.2025.)

⁴⁷ *Vierzehntes Buch Sozialgesetzbuch* (skraćeni naziv SGB XIV), od 12. prosinca 2019., BGBl. I S. 2652, zadnje mijenjano člankom 8 Zakona od 23. prosinca 2024., BGBl. 2024 I Nr. 449.

⁴⁸ *Gesetz über die Entschädigung für Opfer von Gewalttaten* (skraćeni naziv: *Opferentschädigungsgesetz* - OEG), od 11. svibnja 1976, pročišćeni tekst od 7. siječnja 1985. (BGBl. 1985 I S. 1). Zadnje mijenjan Zakonom od 6. lipnja 2023. (BGBl. 2023 I Nr. 146). Ovaj propis više nije na snazi.

3) roditelji koji su nesposobni za život, odnosno za zaposlenje, te roditelji stariji od 60 godina (paragraf 88 stavak 1),

4) udomitelji i posvojitelji ako su besplatno uzdržavali žrtvu kaznenog djela prije njezinog ozljeđivanja ili usmrćenja (paragraf 88. stavak 3. alineja 1.),

5) bake i djedovi ali samo ako je žrtva preminula i ako im je prije toga pružala uzdržavanje (paragraf 88. stavak 3. alineja 2.).

Pravo na naknadu žrtva i ostale ovlaštene osobe ostvaruju i ako je čin nasilja prozročen korištenjem motornog vozila (paragraf 18) te ako je čin nasilja počinjen u inozemstvu imaju uobičajeno i zakonito boravište na području Njemačke a u vrijeme događaja boravile su inozemstvu privremeno u razdoblju od najviše šest mjeseci (paragraf 15. stavak 1.).

Pravo na naknadu može se isključiti, odnosno odbiti ako je žrtva svojom krivnjom prouzročila štetni događaj, odnosno bi iz razloga povezanih s vlastitim ponašanjem podnositelja zahtjeva, bilo nepravedno pružati naknadu (paragrafi 16. stavak 1. i 17. stavak 1.). Naknada se može u cijelosti ili djelomično uskratiti ako oštećenik nije učinio sve što je moguće i razumno kako bi pomogao u razjašnjavanju činjenica slučaja i u kaznenom progonu počinitelja (paragraf 17. stavak 2.). Sve navedeno glede isključenja, odnosno odbijanja prava na naknadu odnosi se na i na preživjele osobe, odnosno rodbinu i bliske osobe oštećenika (paragrafi 19 i 20.).

Naknada odnosno odšteta (zakonski termin *Entschädigung*) žrtvi isplaćuje se mjesečno ili ako to žrtva zahtjeva u jednokratnom iznosu (*Abfindung*). Visina mjesečne isplate ovisi o stupnju oštećenja a kreće se od 418 eura mjesečno za stupanj oštećenja od 30 i 40, pa do 2091 eura mjesečno za stupanj oštećenja od 100, s time da se ovisno o težini posljedica (npr. gubitak ekstremiteta, vida, paraplegija i sl.) mjesečna isplata može povećati za 20 % (paragraf 83.). Ako žrtva želi isplatu u jednokratnom iznosu takav zahtjev mora postaviti u roku od godine dana od priznavanja prava na naknadu. Jednokratna naknada isplaćuje se u iznosu koji je 60 puta veći od priznate mjesečne naknade, odnosno jednokratna naknada podmiruje isplate naknada za razdoblje od pet godina (paragraf 84.). Oštećeniku se priznaje i naknada za izgubljenu zaradu zbog nesposobnosti za rad uslijed povrede zdravlja (paragrafi 89-91.).

Zakonom je izričito priznata udovici i udovcu kao preživjelim bračnim drugovima te preživjelom partneru u vezi koja je slična braku. Njima se naknada isplaćuje mjesečno ali će im se na njihov zahtjev naknada isplatiti jednokratno. Mjesečna naknada iznosi 1103 eura, a taj se iznos povećava za 52 eura mjesečno za svako maloljetno dijete koje živi u kućanstvu i prima mjesečnu naknadu zbog gubitka roditelja. Ako preživjeli bračni drug ili partner sklope brak pravo na naknadu prestaje (paragraf 85). Ako se postavi zahtjev za jednokratnom isplatom (u roku od godine dana od priznanja prava na naknadu), naknada iznosi 132.386 eura (paragraf 86).

Djetetu čiji je jedan roditelj umro kao posljedica kaznenog djela ima pravo na mjesečnu naknadu od 408 eura, a ako su oba roditelja umrla, mjesečna naknada iznosi 638 eura. Naknada se isplaćuje do 18 godine života, ali i kasnije za vrijeme školovanja do najviše 27 godine života djeteta (pod uvjetom da dijete ne prima plaću) (paragraf 87). Ako je preživjeli samo jedan roditelj, njemu pripada mjesečna naknada u visini od 261 euro za svako dijete koje je umrlo zbog posljedica kaznenog djela, a ako su oba roditelja živa svakome pripada 157 eura mjesečne naknade (paragraf 88).

Iznosi naknada isplaćuju se na teret države i to u omjeru 40 % savezna država i 60 % pokrajina (paragraf 133). Predviđeno je da se novčani iznosi isplaćeni kao naknada ne smatraju novčanim iznosima (*Geldleistungen*). Za razliku od prijašnjeg uređenja, nije

predviđen prijelaz prava sa oštećenika na državu, odnosno pokrajinu koja je isplatila naknadu.⁴⁹ O naknadama se odlučuje u skraćenom upravnom postupku koje provode nadležna tijela pojedine pokrajine (paragrafi 115-119).

4.3. Austrija

U Austriji pravo na različite vrste pomoći oštećenicima/žrtvama kaznenih djela, pa tako i pravo na naknadu štete uređeno je Zakonom osiguranju pomoći žrtvama kaznenih djela.⁵⁰

U paragrafu 1 Zakona detaljno je propisan krug osoba koje imaju pravo na naknadu štete, odnosno pravo na pomoć kao oštećenici/žrtve kaznenih djela. To su oštećenici koji su zadobili tjelesnu ozljedu ili narušenje zdravlja, ili šok odnosno narušenje duševnog zdravlja kao posljedica izvršenja kaznenog djela za koji je zapriječena kazna zatvora dulja od šest mjeseci pri čemu su im nastali troškovi liječenja ili im je smanjena sposobnost za rad (sposobnost zarade) (paragraf 1 stavak 1). Oštećenje tjelesnih pomagala koje se nose na tijelu, posebno naočale, kontaktne leće i zubne proteze izjednačava se s tjelesnom ozljedom i oštećenjem zdravlja (paragraf 1. stavak 8.). Glede kaznenog djela zahtjeva se da je ono počinjeno s namjerom. Međutim priznati će se naknada iako je počinitelj bio neuračunljiv, zatim ako nije dopušten kazneni progon zbog smrti ili zastare, te ako je počinitelj nepoznat ili se ne može kazneno goniti zbog nedostupnosti (paragraf 1 stavak 2). Zbog smanjenje sposobnosti za rad (zarade), pomoć se pruža ako se očekuje da će takvo stanje trajati najmanje šest mjeseci (paragraf 1. stavak 3.).

Ako je kaznenim djelom prouzročena smrt oštećenika/žrtve tada pravo na pomoć i naknadu imaju preživjeli članovi obitelji, uključujući i pomoć za uzdržavanje ako su austrijski državljani (paragraf 1. stavak 4). Pritom se maloljetnoj djeci pruža pomoć do navršene 18 godine života, a ako su na školovanju ili stručnom osposobljavanju do završetka školovanja a najkasnije do 27 godine života. Ako su djeca trajno nesposobna zbog tjelesnih ili duševnih nedostataka koje je nastupilo prije 18. godine života imaju pravo na naknadu i pomoć sve dok to stanje traje (paragraf 1. stavak 5).

Posebno je predviđeno pravo na pomoć i žrtvama provale u vlastiti dom u kojem redovito žive, ali priznaje sa samo pravo na naknadu troškova psihološke pomoći (paragraf 1. stavak 9).

U austrijskom pravu predviđena je sveobuhvatna pomoć koja uključuje čitav niz prava za oštećenike/žrtve kaznenih djela koja uključuje određene novčane naknade, odnosno pružanje zdravstveno-socijalnih usluga (paragraf 2). Tako se previda pravo na usluge liječenje i ortopedske njege; troškovi psihološkog savjetovanja i pomoći; medicinska i profesionalna rehabilitacija; socijalna rehabilitacija; dodatak na dohodak. Vezano za naknadu štete izričito se priznaju prava na naknadu zbog gubitka zarade ili uzdržavanja; naknadu za tuđu pomoć i njegu; naknadu pogrebnih troškova; te paušalnu naknadu za pretrpljenu bol i patnju (tj. paušalna naknada neimovinske štete).

Za pojedine iznose naknade štete, zakonom je propisna njihova visina ili gornja granica. Takva iznosi predviđeni su kod naknade za gubitak zarade i gubitak uzdržavanja (paragraf 3 stavak 1). Naknade se isplaćuju mjesečno, te se određuje prema najvišoj granici pri čemu se uzimaju u obzir prihodi u novcu i od imovine i stvari (paragraf

⁴⁹ Paragraf 5. Zakona o obeštećenju žrtava nasilja iz 1976. godine.

⁵⁰ *Bundesgesetz vom 9. Juli 1972 über die Gewährung von Hilfeleistungen an Opfer von Verbrechen*, skraćeni naziv: *Verbrechensopfergesetz* – VOG. Zakon je donesen još od 9. srpnja 1972. godine, BGBl., 288/1972, s posljednjim izmjenama iz 2024. godine. BGBl. Nr. 99/2024.

3 stavak 2). Gornja granica iznosi 2068,78 eura na mjesec za svaku žrtvu kaznenog djela zbog gubitka mogućnosti zarađivanja ili zbog gubitka uzdržavanja. Ako je žrtva kaznenog djela uzdržavatelj ili bila uzdržavatelj supružnika, tada gornja granica iznosi 2963,23 eura. Za svako uzdržavano dijete granica se podiže za 217,07 eura. Za udovice/udovce granični iznos ostaje isti i iznos 2068,78 eura. Svi navedeni iznosi podložni su godišnjem usklađivanju.

U pogledu pravične novčane naknade neimovinske štete predviđena je paušalna jednokratna naknada za pretrpljenu bol i patnju u visini 2.000 eura za teške tjelesne ozljede. Ako je teškom tjelesnom ozljedom nastupilo oštećenje zdravlja ili nesposobnost za rad dulje od tri mjeseca naknada iznosi 4.000 eura (paragraf 6a stavak 1). Ako je kazneno djelo izazvalo tjelesnu ozljedu sa trajnim posljedicama, jednokratna naknada za pretrpljenu bol i patnju iznosi 8.000 eura, te 12.000 eura ako postoji potreba za njegovom (paragraf 6a stavak 2).

Pogrebni troškovi nadoknađuju se do iznosa u visini 3300 eura, s time je taj iznos podložan godišnjem usklađivanju. Jednokratne naknade koje se dodjeljuju iz fondova socijalnog osiguranja obračunavaju se u iznos pogrebnih troškova (paragraf 7).

U austrijskom pravu predviđeno je da u slučaju isplate naknade žrtvi kaznenog djela, odnosno ostalim osobama koje imaju pravo na naknadu na državu prelazi pravo zahtijevati naknadu štete od osobe koja je odgovorna za štetu, odnosno prema počinitelju kaznenog djela, a u skladu sa pravilima građanskog prava (paragraf 12). Ovo upućuje na zaključak da nije dopuštena kumulacija zahtjeva te da naknade koje se isplaćuju žrtvi i ostalim ovlaštenim osobama imaju karakter naknade štete.

Priznaje se i pravo na naknadu ako je kazneno djelo počinjeno i u drugoj državi članici EU, ako žrtva ima uobičajeno boravište u Austriji (paragraf 9a), a što predstavlja odredbu preuzetu iz Direktive 2004/80/EZ.

Propisano je kada je žrtva/oštećenik isključen iz ostvarivanja pomoći, odnosno prava na naknadu koje su priznate Zakonom. Isključenje se odnosi na osobu žrtve/oštećenika koja je bile uključena u počinjenje kaznenog djela; potaknuo počinitelja na izvršenje kaznenog djela; da se bez opravdanog razloga iz krajnje nužde izložio opasnosti da postane žrtvom kaznenog djela; da je sudjelovao u tučnjavi i pritom zadobio tjelesne ozljede ili oštećenje zdravlja; da svojom krivnjom nije pridonio istrazi kaznenog djela i traženju počinitelja ili utvrđivanju štete (paragraf 8. stavak 1). I osobe primatelji uzdržavanja biti će isključeni iz ostvarivanja prava na naknadu ako su se ponašali na isti način kao i žrtva kaznenog djela (sudjelovanje u počinjenju kaznenog djela, poticanje na izvršenje kaznenog djela, nisu pridonijeli istrazi ili utvrđivanju štete).

Osobe koje odbijaju ili svojim ponašanjem ugrožavaju liječenje ili rehabilitaciju također su isključene iz prava na ostvarivanja naknada. Naknada za gubitak zarade ili uzdržavanja umanjuje se u mjeri u kojoj je žrtva ili preživjela osoba namjerno ili krajnjom nepažnjom propustila pridonijeti smanjenju štete (paragraf 8 stavak 5).

Zahtjevi za pomoć i naknadu štete podnose se austrijskom Saveznom uredu za socijalna pitanja i osobe s invaliditetom, a koji o istom i odlučuje. Savezni ured utvrđuje činjenice temeljem podataka koji mu na njegov zahtjev dostavljaju različita tijela i javne ustanove: kazneni sudovi, državno odvjetništvo, porezni ured, policija, općine, javne i privatne bolnice, zdravstvene ustanove i ustanove socijalnog osiguranja. Po potrebi Savezni ured odredit će medicinsko vještačenje (paragraf 9 stavci 1-4). Protiv odluke Saveznog ureda, podnositelj zahtjeva, kao i druge stranke, imaju pravo podnijeti tužbu Saveznom upravnom sudu.

5. Zajednička obilježja prikazanih sustava i glavne razlike

Zajednička ideja europskim sustavima naknade štete žrtvama kaznenih djela jest ustanovljenje obveze države prema žrtvama i ostalim ovlaštenim osobama u isplati takvih naknada. No, postoje dvije temeljne varijante: prva i ujedno prevladavajuća - koja novčane naknade smatra djelom naknade štete (hrvatsko, švicarsko i austrijsko pravo), te druga - koja novčane naknade smatra dijelom sveobuhvatnog socijalnog sustava zaštite žrtava kaznenih djela i članova njihovih obitelji odnosno srodnika (njemačko pravo). U varijanti gdje se naknade žrtvama kaznenih djela smatraju djelom sustava naknade štete, javlja se pravo subrogacije/prijelaza države u prava žrtve (oštećenika) prilikom isplate naknade (primjer imamo u austrijskom i švicarskom pravu) odnosno uračunavanje naknada koje je žrtva ostvarila po raznim osnovama u naknadu koju ostvaruje od države (hrvatsko pravo). Ovdje razlikujemo mogućnosti da se popravljane imovinske i neimovinske štete ostvaruje prema propisima građanskog prava uz moguća ograničenja u visini (švicarsko pravo), odnosno, druga mogućnost, da je zakonom o naknadi žrtvama propisana visina naknade za pojedine vidove štete (hrvatsko i austrijsko pravo). U varijanti gdje se naknada žrtvama smatra djelom sustava socijalnih naknada nije posebno predviđa subrogacija u prava oštećenika kao što nije predviđeno uračunavanje niti zabrana kumulacije zahtjeva po osnovi odgovornosti za štetu i socijalnih naknada.

Glede kruga ovlaštenika prava na naknadu svi promatrani pravni sustavi razlikuju žrtvu kao neposrednog oštećenika i osobe koje su u određenoj vezi sa oštećenikom kao posredni oštećenici. Gotovo bez iznimno se uvjetuje da posredni oštećenici imaju pravo na naknadu samo u slučaju smrti žrtve kao neposrednog oštećenika. Neposredni oštećenik je uvijek osoba prema kojoj je počinjeno kazneno djelo, ali u njemačkom pravu takav status se proširuje i na osobe koje pretrpjele štetu na zdravlju kao posljedicu pripočavanja vijesti o smrti ili teškoj ozljedi žrtve. Ovi potonje mogu biti ne samo bliski srodnici nego po izričitoj zakonskoj odredbi i prijatelji žrtve. U posredne oštećenike, odnosno ovlaštenike prava na naknadu uvijek se ubrajaju preživjeli bračni drug, partner u zajednici života koja je slična braku, izvanbračni partner (zanimljivo ne i prema njemačkom pravu), zatim djeca neposrednog oštećenika, roditelji (u njemačkom pravu dodatno još i udomitelji odnosno posvojitelji). Bake i djedovi žrtve izrijeком su navedeni u hrvatskom i njemačkom pravu kao ovlaštenici prava na naknadu ako je postojala trajna životna zajednica, odnosno ako ih je preminula žrtva uzdržavala. Braća i sestre izrijeком su priznati kao posredni ovlaštenici u hrvatskom pravu ali pod pojmom „bliskih osoba“ za očekivati je da i u ostalim promatranim sustavima imaju status ovlaštenika. Nije primijećeno postojanje ograničenja tzv. „kaskadnog“ sustava naknade prema redoslijedu nasljeđivanja iz predmeta *Burdene*. Ovlaštenici imaju pravo na naknadu prema vlastitom pravu, nezavisno od pravila nasljednoga prava, odnosno glede naknade ne primjenjuje se načelo isključivosti nasljednika/srodnika iz daljnjeg nasljednog reda.⁵¹

Svi promatrani sustavi predviđaju listu kaznenih djela glede kojih postoji pravo na naknadu žrtvama i posrednim ovlaštenicima. Pravo na naknadu „rezervirano je“ za najteže oblike kaznenih djela koja se manifestiraju u različitim oblicima fizičkog i psihičkog nasilja, a za posljedicu imaju smrt, tjelesno ozljeđivanje, narušenje zdravlja ili pak stvaranje straha kod žrtve. Redovito su uključena i kaznena djela protiv spolnog integriteta, a u njemačkom pravu posebno se navodi i kazneno djelo gdje je čin nasilja prouzročen korištenjem motornog vozila, te dodatno još i kaznena djela trgovine ljudima, uhodjenja, uzimanja talaca i pljačke s iznudom.

⁵¹ Klarić, Petar, Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 726.

U skladu sa Direktivom 2004/80/EZ žrtvi i ostalim ovlaštenicima priznaje se pravo na naknadu ako je kazneno djelo počinjeno u drugoj državi članici EU-a, uz uvjet uobičajenog domicilnog boravišta žrtve (i ostalih ovlaštenika).

Također, svi promatrani sustavi predviđaju „oslobodenje ili umanjenje obveze“ plaćanja naknade kao posljedicu određenog ponašanja žrtve, pa čak i ostalih ovlaštenika prava na naknadu (ovo potonje svojstveno je za njemačko pravo). Poglavitito se to odnosi na doprinos žrtve vlastitoj šteti, ponašanje žrtve, nesuradnja sa tijelima kaznenog progona i slično. Ovo zapravo predstavlja primjenu tipičnog građanskopravnog instituta - a to je doprinos oštećenika,⁵² u pitanju naknadama žrtvama kaznenih djela.

Glede vrste i visine naknade koja se isplaćuje žrtvi i ostalim ovlaštenicima prisutne su stanovite razlike i to ponajviše glede visine. Zajedničko je da se osim novčane naknade priznaju i različiti oblici nenovčane pomoći u okviru zdravstveno-socijalnih usluga (različitih vidovi rehabilitacije, liječenje, psihološko savjetovanje itd.). U hrvatskom pravu visina naknade je, među promatranim sustavima, evidentno najniža uz propisane ograničene iznose za koje je upitna njihova dostatnost. S pravom se može postaviti pitanje može li naknada se smatrati „pravičnom i primjerenom“ koja uzima u obzir svu ozbiljnost posljedica nasilnih kaznenih djela, kao što je to zaključio Sud EU u predmetu C-129/19 (*Presidenza del Consiglio dei Ministri protiv BV*). Ostali promatrani sustavi priznaju znatno više naknade, te se predviđa isplata naknade u mjesečnim ratama ili u obliku jednokratnih naknada. U švicarskom pravu postoji gornja granica za naknadu štete zbog smrti i tjelesne ozljede te pravične novčane naknade neimovinske štete, a u austrijskom pravu takva je granica propisana samo kod pravične novčane naknade neimovinske štete. Austrijsko i njemačko pravo nemaju predviđeno vremensko trajanje mjesečne naknade već samo visinu pojedinog mjesečnog iznosa. Prema svojem karakteru postoji više vrsta naknada koje se isplaćuju žrtvi i ostalim ovlaštenim osobama: kao paušalna odšteta (koja se, primjerice u njemačkom pravu povezuje sa socijalnom pomoći), kao naknada za izgubljeno uzdržavanje, kao naknada za izgubljenu zaradu, kao naknada za razne troškove (liječenje, repatrijacija, pogrebni troškovi).

Konačno, svi promatrani sustavi predviđaju posebne postupke u kojima se utvrđuje postojanje prava na naknadu žrtvama i ostalim ovlaštenicima. Takvi postupci imaju karakter upravnih postupaka, provode se pred nadležnim tijelima koji nisu sud, često su propisani prekluzivni rokovi za njihovo pokretanje.

6. Zaključak

Zaključno, obzirom na analizirane elemente u prikazanim sustavima, ne postoji suštinska razlika u pretpostavkama glede ostvarivanja prava na naknadu žrtvama kaznenih djela te njihovih srodnika i članova obitelji, odnosno ostalih ovlaštenih osoba. Lista kaznenih djela glede kojih se priznaje naknada se previše ne razlikuje, krug osoba koje imaju pravo na naknadu dosta je široko postavljen i priznaje se vlastito pravo pojedinom ovlašteniku (ne ograničava se primjerice, pravilima nasljednoga prava, *Bourdene*), isključenja i ograničenja prava na naknadu u pravilu se odnose na doprinos žrtve vlastitoj šteti i nesuradnja s tijelima kaznenog progona, pravo na naknadu se ostvaruje iako je kazneno djelo počinjeno na području čitave EU izvan države članice u kojoj žrtva ima uobičajeno boravište, pravo na naknadu ostvaruje se u upravnom postupku. Možemo govoriti o izvjesnoj razlici u prirodni naknade, smatra li se ona naknadom štete ili vr-

⁵² Ibid., str. 626 i 634. Bukovac Puvača, M., Slakoper, Z., Belanić, L., op. cit., str. 135-137, 232-234.

stom socijalne naknade/pomoći, što svakako može imati određene građanskopravne implikacije (npr. mogućnost kumulacije prava na naknadu po više osnova). No, svakako najveća razlika je evidentno prisutna u visini naknade koja se priznaje žrtvama kaznenih djela. Iako hrvatski ZNNŽKD načelno ne odstupa od zahtjeva koje Direktiva postavlja pred države članice u pogledu nacionalnih sustava dosuđivanja naknade (jer ih je obvezala samo na uspostavu sustava i suradnju s drugim članicama), očito je da njegova primjena u praksi pokazuje izuzetno restriktivan pristup pravima žrtava. Ukupan iznos dodijeljenih naknada (iako je detaljnija analiza i usporedba s poredbenopravnim rješenjima na temelju dostupnih podataka nemoguća) navodi na zaključak da te naknade teško da imaju karakteristike “pravičnosti i primjerenosti”.

LITERATURA:

Knjige i članci:

Bukovac Puvača, Maja, Državne naknade žrtvama kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 34, br. 1. (2013.), str. 333-357.

Bukovac Puvača, Maja, Slakoper, Zvonimir, Belanić, Loris, Obvezno pravo, Posebni dio II, Izvanugovorni obvezni odnosi, Novi informator, Zagreb, 2015.

Crnić, Ivica, Zakon o obveznim odnosima s izmjenama i dodatnom sudskom praksom, Organizator, Zagreb, 2018.

Gorenc, V., Komentar Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, 2014.

Klarić, Petar, Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2006.

Pravni izvori:

Europska konvencija o naknadi štete žrtvama kaznenih djela nasilja, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 4/08.

Direktiva Vijeća 2004/80/EZ, od 29. travnja 2004. o naknadi žrtvama kaznenih djela, Službeni list Europske unije, L 261/15

Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP

Bundesgesetz vom 9. Juli 1972 über die Gewährung von Hilfeleistungen an Opfer von Verbrechen, skraćeni naziv: Verbrechensopfergesetz – VOG, (Zakon osiguranju pomoći žrtvama kaznenih djela, Austrija), od 9. srpnja 1972., BGBl. Nr. 288/1972, posljednje izmjene, BGBl. Nr. 99/2024.

Bundesgesetz über die Hilfe an Opfer von Straftaten (Zakon o pomoći žrtvama kaznenih djela, Švicarska) objavljen u: BBl. 2007 2299, od 23. ožujka 2007., zadnja izmjena: AS 2024 163 od 10. travnja 2024., stupila na snagu 1. siječnja 2025. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/oc/2008/232/de>

Bundesgesetz vom 30. März 1911 betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht), (Zakon o obveznim odnosima, Švicarska) objavljen u BBl 1911 II 355., zadnja izmjena AS 2025 197, od 29. rujna 2023., stupa na snagu 1. listopada 2025.

Gesetz über die Entschädigung für Opfer von Gewalttaten, skraćeni naziv: Opferentschädigungsgesetz - OEG, (Zakon o obeštećenju žrtava nasilja, Njemačka) od 11. svibnja 1976, pročišćeni tekst od 7. siječnja 1985. (BGBl. 1985 I S. 1). Zadnje mijenjan Zakonom od 6. lipnja 2023. (BGBl. 2023 I Nr. 146) – ovaj propis nije više na snazi.

Vierzehntes Buch Sozialgesetzbuch, skraćeni naziv SGB XIV, (Knjiga XIV Socijalnog

zakonika, Njemačka), od 12. prosinca 2019., BGBl. I S. 2652, zadnje mijenjano članom 8 Zakona od 23. prosinca 2024., BGBl. 2024 I Nr. 449.

Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Narodne novine br. 80/08., 27/11.

Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 145/23., 155/23.

Zakonu o pravu na pristup informacijama, Narodne novine, br. 25/13, 85/15 i 69/22.

KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA Strategija EU-a za prava žrtava (2020.–2025.), COM/2020/258 final (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1594312456946&uri=CELEX%3A52020DC0258>, (posjećeno: 29.04.2025.)).

Okvirna odluka Vijeća od 15. ožujka 2001. o položaju žrtava u kaznenom postupku (2001/220/PUP), L 082/1

Praksa Suda EU:

Presuda suda u predmetu C-129/19, *Presidenza del Consiglio dei Ministri protiv BV* od 29. siječnja 2019.

Presuda suda u predmetu C-126/23 (*Burdene*) od 7. studenog 2024.

Predmet C-284/24 (u tijeku)

Mrežni izvori:

https://e-justice.europa.eu/topics/your-rights/victims-crime/victims-rights-country_en (29.4.2025.).

<https://www.bmas.de/DE/Soziales/Soziale-Entschaedigung/Entschaedigte-nach-dem-alten-SER/Opferentschaedigungsrecht/opferentschaedigungsrecht-art.html> (26.4.2025.).

Maja BUKOVAC PUVAČA, PhD., Full Professor,
Faculty of Law, University of Rijeka
maja.bukovac.puvaca@pravri.uniri.hr

Loris BELANIĆ, PhD., Full Professor
Faculty of Law, University of Rijeka
loris.belanic@pravri.uniri.hr

THE EUROPEAN SYSTEMS OF COMPENSATION FOR DAMAGES TO CRIME VICTIMS

Summary: *The paper presents the systems of compensation for crime victims in Croatian, Swiss, German and Austrian law. The introduction provides an overview of Directive 2004/80/EC relating to compensation to crime victims. The relevant decisions of the Court of Justice of the EU are then analysed, concerning the issue of “fair and adequate” financial compensation and the issue of justification for excluding the right of certain persons to compensation. This is followed by an overview of the regulations in the mentioned countries. The following issues are analysed: the circle of persons entitled to compensation, the nature of the compensation (whether it concerns compensation for damage or social benefits), the list of criminal offences for which there is a right to compensation, the reasons for excluding or reducing the right to compensation, the types and amounts of compensation, the procedure for obtaining compensation. It is concluded that there are certain differences regarding the nature of compensation, but there is no essential difference in the assumptions for exercising the right to compensation. The only evident difference is the amount of compensation that is obtained in individual systems (this is especially true for the Croatian law in relation to the other systems observed).*

Keywords: *damage, compensation, victim, crime, European Union.*